

Monitoring

Monitoring médií v súvislosti s prezentáciou informácií o národnostných a etnických menšinách

3.septembra 2002

V súvislosti s prezentáciou informácií o národnostných a etnických menšinách počas **volebnej kampane 2002 prebieha v roku 2002 monitoring médií, ktorý** sa týkal informácií o národnostných menšinách žijúcich v SR. Monitorované boli hlavné elektronické médiá - **Slovenská televízia, Televízia Markíza, Televízia JOJ, TA 3, Slovenský rozhlas a Rádio Twist. V ich hlavných spravodajských reláciách boli vyhodnocované informácie o maďarskej** národnostnej menšine, **rómskej** národnostnej menšine i o ostatných národnostných menšinách (**nemeckej, českej, rusínskej, ukrajinskej, poľskej a židovskej**).

Predmetom monitorovania bola prezentácia informácií o národnostných a etnických menšinách v médiách **redaktormi, štátnou a verejnou správou, politickými stranami, tretím sektorom**, ako aj vyhodnocovanie relácií ovplyvňujúcich verejnú mienku, prezentácie politických strán a príslušníkov menšín k vytváraniu pozitívnych, neutrálnych alebo negatívnych postojov k menšinám.

Od mája 2002 boli sledované ukazovatele ako sú médium, termín relácie (dátum, čas), dĺžka trvania správy, resp. informácie, zameranie príspevku na menšinu, pôvod, resp. žáner príspevku, korektnosť, resp. nekorektnosť, objektivita a vyváženosť, meno moderátora, resp. redaktora, nositeľ informácie, meno politika vyskytujúceho sa v správe, ohlásenie správy v titulku relácie, poradie informácie v spravodajskej relácii, negatívne výroky o menšine, téma príspevku a špeciálne aj či ide o informáciu priamo súvisiacu s voľbami.

Údaje monitoringu za obdobie **máj - júl 2002** v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi (správa z monitorov 2000 - 2001, Rómovia v elektronických médiách 2000 - 2001, MEMO 98, 2002) priniesli len minimálne zmeny.

• **Pretrváva systém a spôsob informovania z predchádzajúcich rokov:**

- *problematike menšín je naďalej venovaný nedostatočný priestor*
- *z informácií o menšinách dominujú informácie o Rómoch - 85,82% príspevkov*
- *používanie „národnostného princípu“ pri prezentácii niektorých informácií súvisiacich s porušovaním zákonov.*
- *Z počtu 141 správ bolo 19,09% vyhodnotených ako nekorektných, pričom však až v 32 správach došlo k porušeniu Odporúčania pre rozhlasové a televízne vysielanie (Ako správne zobrazit' etnické menšiny v európskych krajinách):*
 - *ako bežné používajú najmä komerčné médiá v „konštrukcii“ správy tzv. „mediálne efekty“,*
 - *nevhodne sú formulované titulky, resp. upútavky uvádzané v úvode spravodajských relácií,*
 - *v príspevkoch nie je naplnené kritérium vyváženosti (po prezentácii názorov jednej strany o druhej médiá niekedy neposkytujú priestor pre názor druhej strany),*
 - *prezentácia rasovo zafarbených alebo vulgárnych názorov predstaviteľov majoritnej spoločnosti alebo národnostnej menšiny.*

Výsledky monitoru

V mesiacoch máj - júl 2002 odvysielali monitorované médiá spolu 141 správ v hlavných spravodajských reláciach v celkovej dĺžke trvania 3:33:15 hod. Najviac správ odznelo v júli (38,30%), pričom však časová dotácia na jednotlivé mesiace je vyrovnaná - okolo 33%. Súčet informácií o menšinách je však až 158, t.z., že v niektorých správach odzneli informácie o dvoch, resp. viacerých menšinách. 85,82 % správ bolo venovaných rómskej menšine. 20 správ bolo venovaných maďarskej menšine, pričom väčšina informácií sa týkala problematiky krajanského zákona, resp. jeho možného dopadu na postavenie maďarskej menšiny v SR. Z hľadiska trendov týkajúcich sa prezentácie informácií o židovskej menšine je pozoruhodné, že v sledovanom období odznelo až 7 správ o tejto menšine - väčšina (5) odznela v mesiaci júl a týkala sa sprístupnenia hrobky rabína Ch. Sofera v Bratislave. Najviac informácii o Rómoch priniesol Slovenský rozhlas - 35, pričom viac ako polovica (18) ich odznela v júni.

V uvedených 141 správach odznelo 167 informácií o niektorej z 19 vyhodnocovaných tém a 39 informácií bolo venovaných kauzám, ktoré sa každoročne najmä pri rómskej menšine pravidelne opakujú (krádeže zemiakov, košické sídlisko Luník IX, emigrácia Rómov do krajín EÚ, apod.). Najviac informácií (46,7%) sa týkalo politických problémov, resp. politickému riešeniu problémov menšín. V tejto súvislosti bolo vidieť, že sa „zvolebnieva“, pretože odznelo 19 informácií súvisiacich s voľbami (10 o rómskej a 9 o maďarskej menšine). Informácie sa týkali predovšetkým prezentácie niektorých politických strán k „riešeniu“ postavenia oboch menšín (strana PSNS), ale aj názorov predstaviteľov oboch týchto menšín na riešenie problematiky po voľbách.

Z hľadiska prezentácie nosných informácií v jednotlivých mesiacoch dominovali v médiách v máji informácie o Rómoch, ktoré súviseli s medzinárodnou konferenciou konanou začiatkom mája v Bratislave (10 správ v trvaní viac ako 20 minút.) Udalosti sa venovali všetky médiá. V mesiaci jún dominovali v médiách správy súvisiace s maďarským menšinovým zákonom. Odznelo 9 správ v trvaní 46 minút, pričom najviac informácií odznelo v SR; a treba vyzdvihnúť, že vysoko korektných a objektívnych. V júli dominovala kauza „zemiaky, ktorú médiá prezentovali v 8 správach v trvaní takmer 13 minút.

Je signifikantné, že v intenciách pretrvávania trendov pri vykresľovaní obrazu rómskej národnostnej menšiny za posledné roky 51 informácií o menšinách, predovšetkým o Rómoch, sa týkalo problematiky patologických prejavov obyvateľstva, najmä tzv. ekonomickej kriminality. Všetky informácie (16) sa týkali Rómov a v prevažnej miere súviseli s krádežami poľnohospodárskych plodín, najmä zemiakov, ale aj ovocia. Väčšina (12) informácií odznela v júli. Je zarážajúce, že všetky monitorované médiá bez výnimky (najviac v TV Joj - 4 informácie a v Rádiu Twist a STV po 3 informácie) akosi automaticky spájali tento typ kriminality s príslušnosťou páchatelov k rómskej menšine, čo odporuje nielen vyššie uvedeným odporúčaniam RE, ale aj Ústave SR a Listine ľudských práv i ďalším zákonom SR i medzinárodným normám. A aj v súvislosti s prezentáciou informácií k tejto problematike došlo vo vysielaní médií k častému porušovaniu objektívnosti vysielania uvádzaním nekorektných informácií i zavádzajúcim a negatívne pôsobiacim mediálnym efektom (7 správ).

Sociálnej problematike sa venovalo 29 informácií, najviac, 16, bolo venovaných otázkam bývania. Boli to informácie o nelegálnej osade v centre Košíc, o petícii obyvateľov Dobšinej proti výstavbe bytov pre Rómov a Luník IX. Pri prezentácii týchto informácií najmä televízne médiá na ilustráciu používali zábery, ktoré často s obsahom príspevku nesúviseli (ošarpané domy, polonahé deti a pod.). V oblasti sociálnej problematiky sa objavil ešte jeden pozoruhodný fakt: až 16 informácií sa týkalo problematiky školstva a kultúry. Je to dané najmä dvoma udalosťami - kauzou prijímacích pohovorov na Lekársku fakultu UK pre Rómov a už vyššie spomínaným sprístupnením hrobky rabína Ch. Sofera.

Súvislosti s prejavmi rasizmu a neznášanlivosti monitorované médiá zaznamenali 4 informácie, pričom jedna sa týkala útoku členov hnutia skinheads na Róma (Rádio Twist v máji) a 3 extrémnych

prejavov lídra PSNS Jána Slotu o Rómoch.

Ako nositelia informácie v správe boli identifikovaní predovšetkým redaktori alebo moderátori médií (127 informácií, čo je až 84,7%), štátne orgány boli nositeľmi informácií v 30,7 % prípadoch, menšiny 24% a politické strany v 8,7% príspevkoch. Viaceré správy mali niekoľko nositeľov informácií, najmä redaktor a zástupca menšiny, resp. štátnej správy. Asi 30% správ bolo v spravodajských reláciách avizovaných na začiatku spravodajskej relácie prostredníctvom titulku. Niektoré správy, najmä tie, ktoré sa týkali tzv. káuz, odzneli v uvádzaní titulku na prvom mieste.

Z hľadiska žánrovej štruktúry správ v prevažnej väčšine išlo o kombinované správy, najmä vlastné reportáže médií kombinované s rozhovormi, pričom v 19 prípadoch (9,5%) mal text informácie sprostredkovaný redaktorom charakter komentára. Agentúrnych správ v monitorovaných médiách odznelo 32 (22,6%), pričom 24 agentúrnych správ odznelo v rozhlasových médiách, najmä v SRO.

Monitorovanie spravodajstva médií bolo zamerané aj na tzv. korektnosť, objektivitu správ resp. informácií. Boli hodnotené také ukazovatele, ako poskytnutie priestoru na vyjadrenie druhej strane (teda ak správa obsahovala negatívne informácie o menšine, či dostali priestor aj jej zástupcovia), či a kolkokrát bola v správe spomenutá menšina v negatívnom obraze, aké mediálne efekty (zvukovú kulisu, obrazové informácie) médiá pri prezentácii informácií v správe použili, aký „slovník“ požívali redaktori alebo moderátori médií. Pri analýze správ o menšinách dochádzalo v mesiacoch máj - júl najmä k týmto porušovaniu etiky, objektivity, resp. Odporúčaní RE, ale aj zásad slušného správania:

- **Používanie neadekvátnych mediálnych efektov, ktoré s obsahom správy nesúviseli (STV, TV Markíza - ilustratívne zábery na nahé deti, zábery z osád, Rádio Twist - neidentifikovateľné zvuky, najmä krik detí)**
- **Spájanie kriminálnych deliktov s príslušnosťou k národnosti (všetky monitorované médiá)**
- **V súvislosti s informáciami o kriminalite emocionálne negatívne až vulgarizujúce slovné spojenia: „pracovná agónia“, „rómski neplatiči“, rómski zloději“, „cigánski obyvatelia“ (Rádio Twist), „gul'kou do hlavy“ (J. Slota v TV JOJ), „cigánska národnosť“ (zástupca verejnej správy v STV), „skupina Rómov začala plieniť zemiačisko“ (STV), „cigánska mládež“, „cigánska problematika“ (TV Markíza); na druhej strane vulgárne vyjadrenia „poslanci nech idú do hajzlu“ (vyjadrenie Šaňu v TV JOJ).**
- **Označovanie príslušníkov rómskej menšiny slovom cigán, cigánska menšina, a to aj predstaviteľmi štátnej správy a samosprávy (slovenská legislatíva pozná rómsku menšinu, Rómov, rómskych obyvateľov).**

Vo všetkých týchto prípadoch ide nielen o porušenie odporúčaní RE, ale prezentácia takto formulovaných informácií môže mať za následok aj porušovanie zákonov SR týkajúcich sa ľudských práv, postavenia menšín, ale aj zákonov upravujúcich činnosť médií.

Táto správa je súčasťou projektu „Monitoring médií v súvislosti s prezentáciou informácií o národnostných a etnických menšinách počas volebnej kampane 2002“.